

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Akademický rok 2023/2024

Oponentský posudek

bakalářské práce Karolíny Formánkové:

Každodennost mladých žen ve filmech Věry Chytilové v letech 1960 až 1968

(74 str. bez přílohy)

Zadání práce v SIS (prof. Zdeněk Nešpor):

Práce bude analyzovat každodennost mladých žen v 5 filmech V. Chytilové prostřednictvím komparace s aktuální literaturou z oblasti genderové historie, případně i s dobovým tiskem a publicistikou. Předpokládanými objekty analýzy budou domácnost, zaměstnání a volný čas, dojde ke komparaci mezi jednotlivými filmy a jejich protagonistkami, jakož i v souvislosti s biografií a dobovou reflexí tvorby této režisérky.

Literatura uvedená v zadání:

- H. Havelková: Lidská práva, ženy a společnost.*
- H. Havelková - L. Oates Indruchová: Vyvlastněný hlas.*
- K. Kolářová - V. Sokolová, eds.: Gender and Generations.*
- T. Pilát: Věra Chytilová zblízka.*
- N. Slušná: Postavení ženy ve společnosti.*
- Společnost žen a mužů z aspektu gender.*
- Z. Vlasák: Autorka neklidu.*
- A. Wagnerová: Žena za socialismu.*

Autorka předložené práce pracovala pouze se dvěma tituly z doporučené literatury, knihou T. Piláta a s knihou A. Wagnerové, na další doporučené tituly se v textu neodkazuje, v seznamu je neuvádí.

Zaměření na doporučená témata každodenního života: **domácnost – zaměstnání – volný čas** jsem v textu práce nezaznamenala. Místo toho autorka v abstraktu své práce oznamuje, že „zkoumá ženskou každodennost v socialistickém Československu prostřednictvím rané tvorby Věry Chytilové v letech 1960-1968 /.../ **a jejím cílem je zjistit, jak politický režim ovlivňoval život žen v 60. letech v Československu, v jakých oblastech byl tento vliv nejvýraznější, jak ženy společnost skutečně vnímala i přes oficiální důraz na emancipaci a v čem byly tvorba a zachycení žen ve filmech Chytilové odlišné od reality a ostatních filmových tvůrců. Zkoumala jsem ženskou každodennost vyobrazovanou v 5 raných filmech Chytilové, v dobových časopisech a následně v sekundární literatuře.**“

Ze zadání vyplývá, že studentka měla pracovat s filmy V. Chytilové jako s historickými prameny a analyzovat je ve vztahu k zadaným tématům každodennosti žen a komparovat se současnými genderovými studii a s relevantními texty v dobových časopisech. To představuje práci s třemi různými typy pramenů.

V seznamu pramenů ale autorka uvádí pouze autorské texty vzniklé mezi lety 2000-2024, které sledují témata kinematografie a jen částečně se věnují genderovým otázkám. V textu své práce je však jako prameny nevyužívá. Filmy mezi prameny uvedené nejsou a také s nimi jako s prameny v textu (2. kap.) nepracuje. Časopisy (vybrala si Květy a Vlastu) tako nejsou v seznamu pramenů uvedeny a v textu (3. kap.) s nimi jako s prameny nepracuje. Kapitola (4.) s názvem *Každodennost žen v sekundární literatuře* se autorka nezaměřuje na genderovou problematiku ani na texty uvedené v seznamu pramenů, ale pracuje se sociologicky zaměřenou knihou A. Wagnerové, *Ženy v socialismu*. Druhý vybraný titul *Démanty všednosti* obsahuje texty Stanislavy Přádné, Zdeny Škapové a Jiřího Cieslara o českých a slovenských filmech Nové vlny 60. let 20. století.

Ptám se tedy:

Co autorka považuje za prameny svého výzkumu?

Jak by charakterizovala umělecký film jako typ pramene, časopisecký článek z Květů nebo Vlasty jako typ pramene?

A co si představuje pod pojmy „sekundární (nebo primární) literatura“? A jaký vztah k tématu její práce mají vybrané tituly, jak by je zhodnotila jako prameny?

Autorka by měla při obhajobě vysvětlit a zdůvodnit proč nerespektovala zadání.

Z tvorby Věry Chytilové z šedesátých let si autorka vybrala filmy *Strop, Pytel blech, O něčem jiném, Perličky na dně (Automat světi), Sedmikrásky* a bohužel vynechala dost závažný film z roku 1969, *Ovoce rajských stromů jíme*.¹ U vybraných filmů uvádí jen rok dokončení, nic jiného, přehlédla tak, že spoluautorem scénáře filmu *Strop* byl Pavel Juráček. Neuvádí, že povídkový film *Perličky na dně* vznikl podle povídek Bohumila Hrabala, který se podílel i na scénáři a že kromě V. Chytilové se na filmu podíleli i další představitelé Nové vlny, Jiří Menzel, Jan Němec, Ewald Schorm a Jaromil Jireš. U filmu *Sedmikrásky* autorka neuvedla, že námět zpracovala V. Chytilová spolu s Pavlem Juráčkem a scénář s Ester Krumbachovou, která byla i autorkou kostýmů a výtvarného řešení. Ester Krumbachová byla i přítelkyní V. Chytilové, opakovaně spolupracovaly i na dalších filmech, sdílely řadu názorů i problémů (i těch každodenních), mj. je spojoval i názor a vztah k feministickému hnutí.

Autorka vůbec v textu ani v poznámkách či v seznamu neuvádí kompletní údaje o filmech. Nejenom, že tím nerespektuje autorský zákon, nenaplnuje podmínky k uvádění pramenů v odborné práci, ale připravuje se tím i o cenné podněty k pochopení filmu jako kolektivního uměleckého díla, o pracovních i osobních vztazích aktérů Nové vlny, o jejich názorech a postojích např. k feminizmu.

Ani ze samotných filmů nevytěžila podklady pro zadaná témata každodennosti mladých žen, aby měla možnost komparovat konkrétní události a jevy. Místo toho jen nesystematicky a útržkovitě vypráví děj filmů a popisuje a vysvětluje (jen některé) umělecké prostředky, termíny, které však nemají vztah k zadání. Autorka v těchto anotacích (nikoli analýzách) dost často používá pojem realita v různých souvislostech. Nerozlišuje však „realitu“ uměleckého díla, později ani „realitu“ textů v časopisech nebo realitu historických konstruktů, ani realitu každodenního života, natož vzájemné vztahy těchto realit. Zřejmě se domnívá, že komparace „realit“ může probíhat na jedné úrovni v poměru 1:1:1. Je to zjevný důsledek absence jakékoli metody (i povědomí o ní), která by jí umožnila efektivně komparovat tyto různorodé reality. Neví (nezjistila), že je možné tyto reality sledovat a komparovat pouze v nějakém společném kontextu (a jeho prostřednictvím), pro téma této práce by se nabízel kontext kultury.

Právě za tím autorčiným nevědomím, jaký význam má v práci s prameny a ve výzkumu volba metod, vidím hlavní úskalí. Tomuto textu by prospěly kontextuální metodické přístupy, např. život a dílo Věry Chytilové, tvorba V. Chytilové v kontextu Nové vlny, v kontextu československé kinematografie, v kontextu kultury Zlatých šedesátých, v kontextu feministického hnutí aj.

O metodách autorka nepíše ani v úvodu své práce, jak by se dalo očekávat, ale zmiňuje se o nich až příležitostně na různých místech textu, domnívá se však, že její metodou je analýza a syntéza, případně komparace. To však nejsou metody, ale postupy, které získávají smysl až při aplikaci v konkrétní metodě výzkumu. Zákonitě se jí tedy nedařilo jasně vytyčit a sledovat konkrétní otázky a cíle ve své práci. Jejich formulace se objevují a dokonce i mění v průběhu textu. Prostě bez metodické práce nelze dospět ke konkrétním a porovnatelným výsledkům. Z povrchního vyprávění děje vybraných filmů (druhá kapitola) nemohou vyplynout konkrétní témata a jevy každodennosti mladých žen, které by bylo možné dále komparovat, případně i konfrontovat s tématy, která by vytěžila z průzkumu časopiseckých textů (třetí kapitola) a genderových studií (čtvrtá kapitola). Avšak i tyto následující dvě kapitoly jednak nevycházejí ze zadání a jsou sepsány velice povrchně jako historie vybraných dvou časopisů a anotace sociologicky zaměřené knihy A. Wagnerové, *Ženy v socialismu* a kinematografického titulu *Démanty všednosti*. S časopisy ani s vybranými knihami nepracuje jako s prameny. U časopisů neuvádí náležité údaje, konkrétní čísla a texty, neví si kriticky jejich zaměření a vztahu k režimu. Autorka se nezabývá ani otázkou jak metodicky řešit komparaci uměleckého filmu (médiu) a tohoto druhu časopisů. Neodpustím si poznámku, že pochybuji, že by Věra Chytilová takové časopisy vůbec vzala do ruky, ale snad právě proto je třeba tyto časopisy charakterizovat jako typ pramene v rámci vrstev tehdejší kultury a jejich poslání v tehdejší režimu. Určitý přehled a potřebný odstup by autorka získala, kdyby splnila zadání a jako třetí

¹ Spoluautorkou námětu i scénáře, kostýmů i výtvarného řešení byla Ester Krumbachová. Podle mého soudu by se k zadanému tématu hodil lépe než některý ze studentských filmů nebo účast v týmovém projektu povídkového filmu, navazuje na *Sedmikrásky*, uzavírá Chytilové tvorbu 60. let a potvrzuje význam spolupráce V. Chytilové s E. Krumbachovou a J. Kučerou.

typ pramene použila zpětný pohled autorů současných genderových studií. Místo toho ale bez vědomí účelu a metodického přístupu vybrala knihy podle své úvahy a píše pak o všem, co jí napadne, v žádném případě však nehledá témata každodennosti.

Při obhajobě by měla studentka vysvětlit, jak se vymezují v rámci historiografie dějiny každodennosti – na jaká témata se zaměřují?

V závěru této práce tedy nebylo co srovnávat a hodnotit. Úvod i závěr se tak zcela míjejí, jsou to jen rétorická cvičení, nejsou funkční v tom smyslu, že v úvodu se vytýčí cíle a otázky, postupy, jak je sledovat a řešit a v závěru se vyhodnotí, jak to bylo efektivní a k čemu to vedlo. V tomto případě je z úvodu i závěru zřejmé, že zadané téma se autorce vytratilo při psaní z mysli a proklouzlo mezi řádky práce, která je o něčem jiném. Těžko říci o čem vlastně.

Nevím proto, jak mám tuto práci hodnotit. Na první, hodně letmý a rozostřený pohled vypadá předložená práce alespoň z formálního hlediska uspokojivě (je členěná do kapitol, má poznámkový aparát, seznam literatury i pramenů), ale při bližším pohledu se zjistí, že prameny nejsou prameny, literatura je jiná než měla být a netýká se tématu, obsah neodpovídá názvu a stránky jsou zaplněny neurčitým vágním textem, ze kterého je zřejmé, že autorka jen tak bezradně krouží mimo téma a ani snad netuší, co a jak má vlastně sledovat.

Jenže obhajoba bakalářské práce není konzultace, ale proces, ve kterém se ověřuje, jak studentka využila nabídku a možnosti bakalářského studia humanitních věd, co se naučila, pochopila, jaké postupy přístupy si osvojila, včetně toho, kdy a jak je aplikovat. Každá bakalářská práce není jen výsledkem studia jednotlivce, ale také reprezentací fakulty jako vzdělávací instituce.

Kromě již výše uvedených nedostatků (a to jsem se nezabývala věcnými chybami) je nutné poznamenat, že ani žánr této práce neodpovídá charakteru odborného textu. Dojmy převažují nad podloženými vlastními zjištěními ze studia pramenů nebo z kompilace použité literatury. V tomto textu se objevuje řada nepatřičných emotivně podbarvených floskulí a metafor. V některých pasážích, kde nejsou odkazy, si nejsem jistá, zda jsou to vlastní nebo přejaté formulace, úvahy. Autorka by měla vědět, že hrubou chybou ve studiu minulosti je i projekce vlastních dojmů a emocí a formulace nepodložených soudů a hypotéz do doby, kterou autorka evidentně nemohla zažít.

Navrhuji tedy, aby se studentka při svém vyjádření k oponentskému posudku věnovala výše položeným otázkám.

A dále by mohla komisi alespoň dodatečně přesvědčit o své odborné kompetenci tím, že by si k této příležitosti připravila modelovou prezentaci o jednom každodenním tématu ze zadání této práce. A na základě vybraného filmu – vybraného časopiseckého textu – a vybraného genderového titulu by ho popsala a komparovala a vyhodnotila. V rámci této prezentace by měla charakterizovat každý z těchto tří typů pramene – provést jeho kritiku ve vztahu k tématu své práce v kontextu dobové kultury.

Podle výsledků obhajoby navrhuji tedy hodnocení práce mezi známkou dobře a neprospěla.

PhDr. Blanka Altová PhD.

V Trstěnici u Litomyšle dne 30.8.2024